

**ELENA ALISTAR (1873-1955) -
MEDIC MILITAR, PRIMA FEMEIE OM POLITIC DIN
ÎNTREGUL SPAȚIU ROMÂNESC, MEMBRU AL SFATULUI ȚĂRII
DIN BASARABIA**

**ELENA ALISTAR (1873-1955) -
MILITARY DOCTOR, FIRST FEMALE POLITICIAN IN THE
ENTIRE ROMANIAN SPACE, MEMBER OF THE COUNTRY'S
COUNCIL FROM BASSARABIA**

Colonel (r.) conf. univ. dr. Anatol MUNTEANU (Academy of Romanian
Scientists, 3 Ilfov, 050044, Bucharest, Romania)*

Rezumat: *Elena Alistar a fost un cunoscut medic, sublocotenent pe front, medic militar, pedagog, om politic, animatoare a vieții culturale în Basarabia. Activitatea sa a rămas în memoria basarabenilor, ca extrem de importantă pentru cultivarea conștiinței naționale și pentru formarea unei identități coerente a românilor moldoveni. A fost singura femeie-deputat în Sfatul Țării.*

Cuvinte cheie: *Elena Alistar, medic, identitate, unire, român.*

Abstract: *Elena Alistar was a well-known doctor, second lieutenant on the front, military doctor, pedagogue, politician, animator of cultural life in Bessarabia. His activity remained in the memory of the Bessarabians, as extremely important for the cultivation of national consciousness and for the formation of a coherent identity of the Moldavian Romanians. She was the only female deputy in the Council of the Country.*

Keywords: *Elena Alistar, medic, identity, union, romanian.*

Elena Alistar s-a impus pe scena politică a Basarabiei într-un moment extrem de dificil, caracterizat prin mari confruntări militare și tensiuni politico-diplomatice, generate de Primul Război Mondial. În acele

* Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, email: anatol_munteanu@yahoo.com

momente, regimul democratic abia se instaura, iar drepturile femeii nu erau consacrate pe plan legislativ și juridic.

Această femeie puternică a fost un cunoscut medic militar și civil, în grad de sublocotenent în perioada războiului, a fost și pedagog, om politic, animatoare a vieții culturale în Basarabia. Activitatea sa a rămas în memoria basarabenilor ca extrem de importantă pentru cultivarea conștiinței naționale și pentru formarea unei identități coerente a românilor moldoveni. A fost singura femeie-deputat în Sfatul Țării.

A avut o viață sinuoasă și plină de încercări, pe care a reușit totuși să le accepte și să le transforme în noi provocări și imbolduri spre realizarea scopurilor propuse. Personalitate puternică, percepea în profunzime evoluția evenimentelor istorice. Preocuparea permanentă a Elenei Alistar, încă dinainte de 1918, a fost deșteptarea conștiinței naționale, pentru care a luptat decenii întregi prin toate funcțiile pe care le-a avut.

Una dintre metodele pe care le-a utilizat pentru promovarea valorilor naționale, pe lângă acțiunea directă și încadrarea în programele sociale, au fost articolele scrise, în care milita pentru unirea Basarabiei cu România – una dintre cele mai riscante acțiuni în timpul dominației țariste.

Elena Alistar s-a născut la 1 iunie 1873 în comuna Vaisal, jud. Ismail, în familia preotului Vasile și a Elisavetei Balan. Ca în majoritatea familiilor de preoți români din Basarabia, în cadrul familial se vorbea românește, se cultiva dragostea de neam și se promova cultura românească autentică, altoite pe tradițiile naționale păstrate aici.

Și-a început studiile la școala primară din satul natal, continuându-le la Școala Eparhială de Fete din Chișinău, unde a fost admisă în 1882. A absolvit școala în 1890. Ulterior, după absolvire, a activat în calitate de învățătoare în satele Văleni (1890-1891), Roșu (1891-1893), Zărnești (1893-1897) din județul Cahul. S-a căsătorit cu preotul Dimitrie Alistar, paroh la Biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, și în 1898, s-au stabilit împreună în satul Rezeni, județul Chișinău, unde activa în calitate de preot tatăl ei, Vasile Balan. În acest sat Elena Alistar a lucrat ca învățătoare în perioada 1904-1916.

A inaugurat în sat o serie de cursuri de limbă română pentru adulți, a organizat lecturi cu sătenii, promovând valori românești și făcându-i pe locuitorii satului conștienți de rădăcinile lor și de atitudinea față de ele, de felul în care trebuie ele întreținute cu atenție. La unele acțiuni de acest gen a participat și Ion Pelivan.

În 1909, după moartea soțului, pleacă din localitate, rămânând în memoria sătenilor doar ca o bună preoteasă. Totuși, unii își mai aminteau și de cursurile pe care le realizase, de discuțiile pe care le purta cu sătenii, de accentele naționale pe care le promova.

Cu sprijinul lui Constantin Stere, unul dintre cei mai înfocați susținători ai basarabenilor, în 1909 vine la Iași, unde este primită ca studentă la Facultatea de Medicină, pe care a absolvit-o în 1916. Studiile i-au fost asigurate printr-o bursă din partea Ligii Naționale pentru Unirea Tuturor Românilor, filiala Iași, finanțată de Vasile Stroescu. La universitate,

i-a avut ca profesori pe: C. Stere, M. Manicatide, N. Bacaloglu. Și-a susținut disertația pe o temă referitoare la mișcarea inoventistă din Basarabia, conducător științific fiindu-i C. Parhon

A continuat să militeze pentru deșteptarea conștiinței naționale a românilor basarabeni, acțiunile sale concretizându-se prin formarea unui contingent mare de persoane, ce răspândeau idei naționale în mediul rural. Aceste acțiuni erau cu atât mai importante în contextul european incert, cu extrem de multe modificări ale situației sociale și politice, generate de formarea blocurilor politico-militare și de începutul primului Război Mondial.

La 19 august 1914, în timp ce era în vizită la Rezeni la părinții ei, Elena Alistar a fost arestată de către autoritățile țariste. Acuzațiile inițiale aduse ei erau cele de agitație pro-românească. A fost închisă timp de 45 zile în penitenciarul Chișinău, apoi acuzată de spionaj în favoarea României, una dintre acuzațiile tipice pentru regimurile autoritare. Deoarece vinovăția ei nu a fost demonstrată, Elena Alistar a fost eliberată la 5 octombrie. A revenit la Iași, unde și-a continuat studiile.

La 16 august 1916, în timpul Primului Război Mondial, a fost mobilizată în calitate de medic-sublocotenent la un spital din Iași. În acea perioadă de lupte crâncene, era necesară mobilizarea tuturor medicilor disponibili. Elena Alistar a dat dovadă de o deosebită abnegație în îngrijirea răniților. A asigurat, ca medic, susținerea sănătății și moralului soldaților și ofițerilor răniți. Participa la operații și tratamente, salvând viața multor răniți de pe Frontul românesc. În timpul liber, alături de ofițerii patrioți, vizita unitățile militare, unde erau și militari moldoveni, îndemnându-i la deșteptare și activitate revoluționară. În octombrie 1917 s-a transferat în calitate de medic la spitalul Costiujeni, Chișinău, unde a activat până la 1 decembrie 1918. Consulta, ca medic, militarii basarabeni din unitățile militare, promovând ideile naționale de independență și dezrobire a Basarabiei

Ca om politic, Elena Alistar a participat la fondarea Partidului Național Moldovenesc, aprilie 1917. S-a numărat printre membrii fondatori ai acestei mișcări.

În 1917, a fondat Societatea culturală Făclia a femeilor studente la medicină și Liga culturală a femeilor din Basarabia. A fost și președinta Ligii culturale, până în 1937.

În octombrie 1917, a fost delegată la primul for democratic al Basarabiei. Astfel, la vârsta de 42 de ani, a devenit deputat în Sfatul Țării, din partea Ligii culturale a femeilor. Și-a exercitat mandatul de deputat pe întreaga perioadă de activitate a Sfatului Țării, între 21 noiembrie 1917 – 27 noiembrie 1918. A făcut parte din Blocul Moldovenesc, una dintre cele mai importante două fracțiuni ale parlamentului Republicii Democratice Moldovenești.

A activat în comisiile redacțională și școlară ale Parlamentului basarabean. Fiind singura femeie membră a Parlamentului, dintre toți

delegații aleși ai diverselor organizații, avea o pondere deosebită, aproape o valoare de simbol – simbol al femeii basarabene.

Publicistul G. Tofan scria despre modul în care era ea receptată la ședințele Parlamentului basarabean: *„O vie și călduroasă manifestare se face vorbitoarei Ligii culturale a femeilor moldovence, doamnei doctor Alistar. Des aplaudată, președinta Ligii, care e o vorbitoare bună, analizează, într-o frumoasă limbă moldovenească, era să zic românească, programul și scopurile urmărite de ligă.”*

La ședința de inaugurare a Sfatului Țării, când Ion Incuțel a fost ales președinte, Elena Alistar, într-un gest profund simbolic, i-a prins la piept o eșarfă tricoloră

Elena Alistar a fost activă nu doar la ședințele Sfatului Țării, dar a avut și o prezență permanentă în paginile ziarelor locale, jurnalismul fiind o practică pe care o începuse încă din primele zile ale activității ei sociale și politice. În apelul Acum ori niciodată, publicat pe 11 februarie 1918, Elena Alistar se adresa basarabenilor nehotărâți și dezorientați: *„... Noi trebuie să ne unim. Orice moldovean, fie el cât de democrat, trebuie să înțeleagă aceasta și să aducă orice jertfă pentru a înfăptui unirea. Noi nu putem trăi neatârnați, suntem siliți a ne uni cu vreun stat vecin. Rusia e moartă și, de va învia, apoi numai sub o cărmuire va mai putea trăi. Atunci e mai bine în monarhie împreună cu frații decât cu străinii. Fiecare moldovean trebuie să dorească acum unirea cu România și astfel să formăm cu toții o Românie nouă, care să fie nouă din toate punctele de vedere...”*

În cuvântări și presa periodică din acea vreme, Elena Alistar chema forțele politice și populația basarabeană la unitate națională: *„Spre aceasta trebuie să mergă atât naționaliștii, cât și socialiștii moldoveni, fiindcă orice socialist își dă seama că numai ridicând cultura fiecărui popor se pot înfăptui marile gânduri ale omenirii. Dacă nu ne-om uni acum cu frații noștri, apoi nu se știe de va mai veni în viitor timp atât de potrivit și în veci vom fi blăstâmați de urmașii noștri, cari, cetind istoria, vor vedea că am putut făptui actul de unire și nu l-am făptuit. Eu mă tem de acest blăstăm și strig în gura mare:*

Să ne unim!”

Doctor Elena Alistar. Deputat în Sfatul Țării. 11 februarie 1918.
(Opera: Mișcarea națională în Basarabia, Chișinău, 1930).

La 19 februarie 1918, Elena Alistar publică încă un apel către moldovenii din Basarabia, care include următoarele cuvinte:

„Vouă tuturor mă adresez cu această scrisoare, pornită din adâncul sufletului meu, ce bate în folosul neamului. Acum să ne unim cu toții, cu dragoste către neam, și să lucrăm cât mai energic ca să putem da acum, având puterea în mâini, roade cât mai bogate și frumoase.”

La 27 martie 1918, în cadrul memorabilei ședințe a Sfatului Țării, a votat Unirea Basarabiei cu România.

A continuat să publice articole ce vizau trezirea conștiinței naționale, unul dintre cele mai importante texte fiind scrisoarea din 13 octombrie 1918, adresată femeilor basarabene.

După Unire, a fost aleasă directoare a Școlii Eparhiale de Fete din Chișinău, pe care o absolvise în 1890. A activat în această funcție între anii 1918-1938, instituția de învățământ pe care o conducea devenind în acest timp un important focar de cultură și educație românească și formând viitori pedagogi și oameni de cultură ce au contribuit la menținerea spiritualității românești pe aceste meleaguri.

În 1930, a publicat broșura Mișcarea națională în Basarabia, o lucrare de memorialistică importantă pentru stabilirea cursului pe care l-au avut evenimentele de la începutul secolului XX din Imperiul Țarist și Regatul Român.

Alte lucrări importante semnate de Elena Alistar: Amintiri din anul 1917-1918, publicată în 1991 în baza unor surse manuscrise; Fizionomia socială și politică a Sfatului Țării, publicată inițial în revista Viața Basarabiei, 1933, numărul 4-5, republicată ulterior în revista Cugetul, numărul 1 pe 2006; un volum de Memorii, cu o deosebită importanță documentară, deoarece reflectă în mod veridic o perioadă de răscruce în istoria Basarabiei, care a stat la baza mai multor controverse.

Elena Alistar a activat în funcții minore în Justiția din Basarabia, Curtea de apel Chișinău tot timpul cât a funcționat justiția românească, adică din 1929-1940 și 1941-1944, până când Basarabia a fost ocupată de sovietici. (Mihai Tașcă, Timpul, Chișinău, 2000).

Activitatea ei a fost apreciată cu mai multe distincții: Ordinul Regele Ferdinand I, Medalia Meritul Sanitar clasa II, pentru combaterea holerei, conferită în 1913, Medalia Bărbăție și Credință, conferită în 1913, Medalia Răsplata Muncii, clasa I, 1922, pentru construcții școlare.

La 28 iunie 1940, momentul anexării Basarabiei de către Uniunea Sovietică, idealul pentru care Elena Alistar a luptat decenii întregi s-a spulberat, iar viața ei a ajuns în pericol. Lăsând în urmă un popor ce o admira și iubea, s-a refugiat peste Prut, inițial în orașul Iași, în casa familiei Isanos, apoi în localitatea Pucioasa, județul Dâmbovița. Ultimii ani i-a trăit în lipsuri și sărăcie, fiind total izolată de regimul comunist instaurat de sovietici în România.

Elena Alistar s-a stins din viață în 1955. În ultimele zile, a avut la capătâi doar 3 prieteni și rude: sora ei, Eliza, soțul – preotul Balaur – și doamna Isanos. A fost înmormântată, cu o ceremonie discretă, la Pucioasa. În 1963 a fost deshumată, adusă la București, apoi reînhumată în cavoul familiei Isanos de la cimitirul Șerban-vodă, Bellu.

Vom încheia această scurtă schiță biografică cu amintirile Elenei Alistar despre ziua de 21 noiembrie 1917, ziua în care are loc prima ședință a Sfatului Țării: „...Neștearsă va fi în memoria mea această zi sfântă. De dimineață toate străzile erau pline de norod. (...) La ora 12 a avut loc ședința solemnă, sub președinția dlui N.N. Alexandri, cel mai în vârstă dintre deputați. Când dânsul a pronunțat cuvintele «Declar prima ședință a

Sfatului Țării deschisă», domnia sa a vărsat șiroaie de lacrimi împreună cu aproape tot auditoriul. (...) Cu drept cuvânt se poate zice că fiecare a simțit atunci că în sufletul său a intrat însuși Dumnezeu. (...) Ne găseam înconjurați de o mulțime de armată rusă, bolșevică și în orice moment ne puteau distruge”.

BIBLIOGRAFIE

- BEJAN V., *Românii din Sudul Basarabiei*, Editura Fundația AXIS, Iași, 1998;
- COLESNIC I., *Generația Unirii. Enciclopedie*, Chișinău, 2016;
- MARCU G., *Dicționarul personalităților feminine din România*, Editura Meronia, București, 2009;
- TOFAN Gh., *Sărbătoarea Basarabiei*, Chișinău, 1917;
- A.N.M., f.727, inv. 2, dos. 37.

